OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Lainvalmisteluosasto
Yleisten kansainvälisten ja EU-asioiden yksikkö
LsN Möller Tia

27.11.2018

EU/2018/0938

Eduskunta / Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

U 37/2018, UJ 31/2018

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston U-jatkokirjelmästä komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta (COM(2018) 218 final), UJ 31/2018 vp. Oikeusministeriö on lisäksi kuultavana valiokunnassa samasta aiheesta asian vastuuministeriönä.

U-jatkokirjelmässä täydennetään aikaisempia Suomen kantoja. Puheenjohtajamaa Itävalta pyrkii saavuttamaan ehdotuksesta tai sen joistakin osista yhteisymmärryksen neuvostossa vielä joulukuussa 2018. Euroopan parlamentin vastuuvaliokunta JURI on hyväksynyt mietintöluonnoksen marraskuussa 2018. Euroopan parlamentin täysistunto äänestänee mietinnöstä joulukuussa 2018.

Tässä lausunnossa keskitytään erityisesti työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kannalta keskeisimpiin kysymyksiin ehdotuksessa.

Ehdotuksen soveltamisala ja oikeusperustakysymys ovat edelleen keskustelussa neuvoston työryhmässä. Direktiivin tavoitteiden kannalta laaja aineellinen ja henkilöllinen soveltamisala ovat perusteltuja. Neuvoston oikeuspalvelu arvioi parhaillaan ehdotettua oikeusperustaa. Jos oikeudellisen arvion perusteella katsotaan, että jokin tai jotkin soveltamisalaan ehdotetut säädökset eivät ole yhteensopivia ehdotuksen kanssa, voidaan nämä jättää direktiivin soveltamisalasta pois. Kansallisessa täytäntöönpanossa tulee myöhemmin arvioitavaksi kansallisen lain aineellisen soveltamisalan laajuus. Direktiivi on luonteeltaan minimiharmonisointia ja mahdollistaa siten väärinkäytöksestä ilmoittajan suojelun kannalta pidemmälle menevät ratkaisut. Myös komissio on kehottanut jäsenvaltioita harkitsemaan kansallisesti direktiiviehdotusta horisontaalisempaa sääntelyä.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Neuvotteluissa on tässä vaiheessa avoinna ilmoituskanavien kolmiportaisuus (sisäinen kanava – ulkoinen kanava – tiedottaminen). Osa jäsenvaltioista katsoo, että sisäisen ja ulkoisen kanavan välillä ei tulisi olla hierarkiaa ja osa taas on pitänyt tärkeänä selkeää kolmiportaisuutta. Suomi on pitänyt kolmiportaisuutta hyvänä lähtökohtana kuitenkin siten, että tunnistetaan tilanteet, joissa kolmiportaisuuden noudattaminen ei ole mahdollista tai perusteltua. Tärkeää on, että väärinkäytöksistä ilmoittajille luodaan turvallinen ympäristö tuoda julki väärinkäytöksiä.

Suomen yksi keskeisistä kysymyksistä ehdotuksessa on liittynyt tasapainoon ilmoittajan ja ilmoituksen kohteen välillä sekä siihen, että ehdotettava sääntely mahdollistaa myös jatkossa erilaiset oikeudelliset järjestelmät työsuhteiden sääntelystä ja niiden päättämisperusteista ja laittoman päättämisen seuraamuksista. Komissio on pyrkinyt tekstimuotoilullaan takaamaan työntekijöille todellisen suojantason vastatoimia, kuten irtisanomista, vastaan. Puheenjohtajan kompromissitekstiä muokattu Suomen huoliin vastaamiseksi. Siinä viitataan EU:ssa hyväksyttyihin Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteeseen, joka koskee irtisanotulle annettavaa suojaa ja siihen, että korjaavien toimenpiteiden tulee olla todellisia ja tehokkaita ja siten varoittavia ja suhteellisia kärsittyyn vastatoimeen nähden.

Toinen keskeinen kysymys on ollut direktiivin ja voimassa olevan sääntelyn suhteen selkeyttäminen. Tältä osin Suomi on erityisesti pyrkinyt vaikuttamaan siihen, että tämän direktiivin suhde liikesalaisuusdirektiiviin olisi selvä. Puheenjohtajan kompromissitekstissä näiden kahden direktiivin suhde on selkeämpi kuin komission ehdotuksessa. Liikesalaisuusdirektiivin mukainen kynnys liikesalaisuuksien ilmaisemiselle soveltuu myös silloin, kun asia on väärinkäytöksistä ilmoittamista koskevan direktiivin soveltamisalassa. Ilmoittajan on tällöin täytettävä myös ilmoittajan suojaa koskevan direktiivin edellytykset (perusteltu syy uskoa, että tieto piti paikkansa ja ilmoittamisen kolmiportaisuus).

Direktiiviehdotuksen mukaan henkilöä, joka ilmoittaa väärinkäytöksistä direktiivin mukaisesti, ei voida asettaa vastuuseen sopimus- tai lain rikkomisesta. Tätä kohtaa on täydennetty siten, että ilmoitetun tiedon on tullut olla välttämätöntä väärinkäytöksestä ilmoittamiseksi. Toisin sanoen ilmoittajan tulee rajata ilmoitettavat tiedot siihen, mikä on tarpeen väärinkäytöksestä ilmoittamiselle. Tämä merkityksellistä myös liikesalaisuuksien suojan kannalta.

Näiden lisäksi Suomi on pyrkinyt neuvotteluissa muun muassa selventämään direktiivin suhdetta rikosoikeuteen ja rikosprosessiin, varmistamaan ilmoitusjärjestelmien käytännön toimivuutta, ottaen huomioon mm. kilpailuviranomaisen rajoitetun mahdollisuuden antaa ilmoittajalle palautetta il-

man, että siitä olisi haittaa tutkimukselle sekä hallinnollisen taakan välttämiseksi jättämään pienet kunnat direktiivin mukaisen sisäisen kanavan perustamisen velvollisuuden ulkopuolelle.